

Diarienummer Ku2018/02102/DISK
a.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm, 14 maj 2019

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingars remissvar över departementspromemorian Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4)

Om Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar

1. Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar (Rådgivningsbyrån) är ett asylrättscentrum som sedan år 1991 verkar för en rättssäker migrationsprocess. Detta gör vi genom att bland annat driva processer i nationell och internationell fora samt analysera och granska nationell och internationell praxis och lag. Våra jurister kommer till stor del från tidigare arbete på Migrationsöverdomstolen, migrationsdomstolarna, Migrationsverket och från advokatbyråer.

Övergripande synpunkter

2. Rådgivningsbyrån välkomnar förslaget att Sverige inrättar en nationell institution för mänskliga rättigheter som uppfyller de kriterier som Parisprinciperna anger. En sådan nationell institution kan bidra till att stärka de mänskliga rättigheternas ställning i Sverige.
3. Rådgivningsbyrån välkomnar att förslaget att ge civilsamhället betydande möjligheter till inflytande över institutionens verksamhet. En sådan ordning stärker institutionens oberoende gentemot regering och offentlig sektor, samt möjliggör att kunskap och erfarenheter från civilsamhället på de mänskliga rättigheternas område kommer institutionen till del.
4. Rådgivningsbyrån framhåller särskilt vikten av att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna på migration- och flyktingområdet. Nationella och internationella organisationer och domstolar har inom detta område riktat kritik mot

Sveriges lagstiftning eller lagtillämpning utifrån dess bristande förenlighet med internationella åtaganden. Exempelvis har FN:s granskningskommitté för tortyrkonventionen (CAT-kommittén) i flera avgöranden ansett att verkställighet av utvisningsbeslut i enskilt ärende skulle innebära en kränkning av tortyrkonventionen. Vid införandet av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (2016:752) framförde Rådgivningsbyrån kritik i sitt remissvar mot att delar av de föreslagna förändringarna i migrationslagstiftningen riskerar att stå i strid med Sveriges internationella åtaganden. I november 2018 bedömde Migrationsöverdomstolen i mål MIG 2018:20 att det skulle stå i strid med Europakonventionen och FN:s barnkonvention att tillämpa bestämmelsen som upphäver rätten till familjeåterförening för personer med alternativ skyddsstatus. Rådgivningsbyrån har även i sitt remissvar den 15 mars 2019 angående förlängning av nämnda lag uttryckt starka farhågor kring dess förenlighet med Sveriges internationella åtaganden.

5. Rådgivningsbyrån välkomnar att den nationella institutionen för mänskliga rättigheter ges uppdraget att verka som nationell övervakningsmekanism enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionshinder (CRPD). Vi vill framhålla att det i arbetet med att övervaka CRPD finns skäl att inkludera och involvera organisationer och personer med funktionsnedsättning som har perspektiv och erfarenhet av migrationsområdet, där särskild problematik rörande rättigheter för personer med funktionshinder förekommer.

Särskilda synpunkter

Amicus curiae-utlåtanden

6. Rådgivningsbyrån välkomnar förslaget att utreda om amicus curiae-utlåtanden ska tillåtas i svenska domstolar. Internationellt praktiseras systemet med amicus curiae-utlåtanden bland annat i Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna och i EU-domstolen. Exempelvis har vår samarbetspartner UNHCR avgett flera amicus curiae- yttranden i internationella och nationella domstolar i ärenden som rör flyktingrätt, en möjlighet som idag saknas i svenska domstolar.

Finansiering

7. Utredaren föreslår att institutionen finansieras genom ett eget nytt permanent anslag i statsbudgeten. Rådgivningsbyrån välkomnar en sådan ordning och instämmer i utredarens slutsats om att institutionens verksamhet inte ska ersätta det arbete för mänskliga rättigheter som bedrivs av andra aktörer. Bland dessa aktörer ryms offentlig verksamhet som bedrivs av exempelvis rättsväsendet och tillsynsmyndigheter, forskningsverksamhet, samt verksamhet som genomförs av

civilsamhället. Det är därför angeläget att finansieringen inte sker genom att fördela om utgifter som redan idag går till verksamhet som syftar till att förverkliga de mänskliga rättigheterna.

Enskilda klagomål

8. Av direktivet framgår att det inte ingår i utredningsuppdraget utreda frågan om MR-institutionen bör ha befogenhet att behandla enskilda klagomål. Enligt utredningens lagförslag 2§ sista stycket ska institutionen inte pröva enskilda klagomål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Rådgivningsbyrån vill framhålla att kontakter med enskilda individer och granskning av påstådda MR-kränkningar ofta kan fördjupa kunskap om situationen för de mänskliga rättigheterna på en övergripande nivå. Det är därför viktigt att inte begränsa vilka källor och vilken information institutionen får använda sig av i sitt arbete att följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna efterlevs. Möjligheten att stå i direkt kontakt med enskilda stärker också institutionens oberoende. En myndighet har dessutom en allmän serviceskyldighet gentemot enskilda som kan aktualiseras, exempelvis i form av att hänvisa den enskilde till rätt klagomålsinstans.

Institutionens uppdrag/ Barnkonventionen

9. Rådgivningsbyrån välkomnar att den nationella institutionen ges ett brett uppdrag att självständigt säkra de mänskliga rättigheterna, utan att i lagtext ge en uttömmande definition av vilka mänskliga rättigheter som åsyftas. Enligt utredarens lagförslag ska emellertid två åtaganden särskilt nämnas i 1§ i lagen om Sveriges nationella institution för mänskliga rättigheter; Europakonventionen angående skydd för mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, samt EU:s stadga för de grundläggande rättigheter. Anledningen är att dessa rättsakter har en särställning i svensk rätt respektive EU-rätt. Även om lagförslaget tydliggör att det inte är fråga om en uttömmande uppräkningslista av de mänskliga rättigheter som ska utgöra utgångspunkt för institutionens uppdrag så öppnar förslaget för att i praktiken styra vilka prioriteringar som institutionen ska göra. Därmed riskeras det övergripande syftet att samtliga Sveriges åtaganden på de mänskliga rättigheternas område ska ligga till grund för institutionens arbete.

Som utredaren konstaterar kommer FN:s barnkonvention att inkorporeras i svensk rätt genom lag som träder ikraft 1 januari 2020. Med beaktande av att också barnkonventionen får en särställning i svensk rätt bör det övervägas om också barnkonventionen ska nämnas i bestämmelsen om nuvarande konstruktion av §1 behålls.

Detta remissvar har beretts av juristen Karl Nilsson och föredragits för chefsjuristen Anna Lindblad.

Datum som ovan,

Anna Lindblad
Chefsjurist